

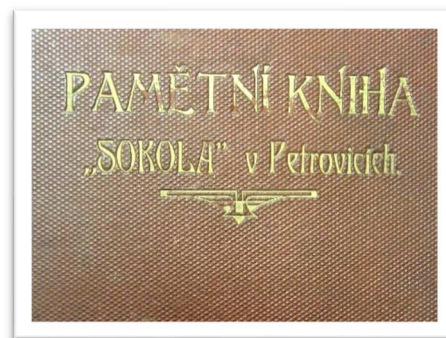
## Vyprávění Jaroslava Izáka z Petrovic

Pamětní kniha „Sokola“ v Petrovicích. Jaroslav Izák. 1922.

Obecní knihovna v Petrovicích.

Doslovný přepis (výňatek), obrázky autora vloženy dodatečně.

Přepis: Táňa Víková, Stanislav Štěníčka, Týniště nad Orlicí.



Druhá vzpomínka na Petrováky zakotvila mi pevně v paměti. Leželi jsme po několikadenních bojích a pochodech v kterémsi vesnici, tuším Ležajsk, za řekou Sanem v Haliči. V tom k večeru slyšíme hudbu a již se rozlehlo: „11. maršbatalijon“ – vojsko nové, mající doplnit naše prořídle řady a přicházející z vlasti. Všichni letěli jim vstříc v naději, že budou tam známí.

Chudáci hoši, as po 50 km pochodě ohýbali se již pod ruksaky (torny nebyly, nebylo na ně) únavou. Obličej jejich byly prostě šedobílé od prachu a nemohl jsi vůbec rozeznat tahů obličejů.

Vtom slyším dva výkřiky: „Nazdar Jarouši“. Odkřiknu „Nazdááár“, ale věru nevěděl jsem v prvním okamžiku, komu odpovídám, až teprve po několika vteřinách poznal jsem v těch strašidelných obličejích Lojzu Havlíka a Věnu Vanického. Vskočil jsem do jejich řad a kráčel jsem

s nimi. Jak jsme se radostně potom objali a dlouho do noci pak si vyprávěli.

Lojzík Havlíkův byl jakýsi smutný pořád. Několikrát si povzdychl, že cítí, že se domů nevrátí. Marně jsem jej těšil a tyto myšlenky vymlouval. Žel, že jeho předtucha byla správná. Snad se skutečně takové věci tuší. Když narukoval, objímal se prý dlouho s Pepíkem Bořkem a říkali si, že cítí, že žádný se nevrátí.

Ještě týž den byl alarm a 21. června 1915 bude zapsán krvavě v dějinách 18. pluku. Mnoho, mnoho jich padlo a mezi nimi i dobrý Lojzík. Litovali jsme jej na vzdory k tomu, že neustálé pohledy na teplou krev a válečný nářek raněných a umírajících učinily z nás bezcitnou zvěř.

Pokusím se načrtnouti tuto bitvu, jak sám jsem ji zažil. Bylo v ní více Petrováků a jednoho tam Petrovice ztratily. Jest to tudíž pro naši obec bitva důležitá.

Usínáme, polooblečení ve stodole na slámě, strhané z doškových střech. Nad námi svítí hvězdy v místech, kde střecha stodoly zbavena krytu.

Dýchá se těžce v dusné červnové noci. Mozek nevnímá dosud různé vnější zvuky... občasné praskot pušek a prskání „mašinkvérů“. Děla umlkla na blízké frontě. Těla tvého zmocňuje se bezstarostná dřímota. Ona, kterou jsme mívali, když po posičních bojích byli jsme vystřídáni a odešli do nedalekých dědin si odpočinouti a věděli, že po několik dní jsme v poměrně menším nebezpečí.

Pomaleji a pomaleji pracuje mozek, až umlká v mrákotách spánku.....

Otevřel jsem oči. Strašlivé hučení děl mne probudilo. Jak vzdálené, rozpoutané živly přírody, tak hudba kanonů rozhučela se popůlnocním šerem měsíční noci.

Znám již tyto neblahé příznaky... Zmizel klid bezpečnosti... Dívám se na měsíc. Je mi takový cizí. Nepatří již mně... Zpytuji svědomí... Uvidíš jej za 24 hodiny? Ležím asi půl hodiny a stále zírám na jasný kotouč průrvami v doškové střeše na nás se dívající.

Kolem slyším klidné oddychování kamarádů. Žádný neprožívá to, co já. Všichni spějí klidně, bezstarostně. Myslím si: „Kolik z nás bude ještě dnes večer dýchat?“

K uchu dolehl dusot koňských kopyt. Zvedám se a vycházím ven. Kolem pádí jezdec v plném trysku směrem k plukovnímu velitelství. Vidím jej v šeru, jak seskakuje a mizí v baráku... Kurýr!!!



Komedie a život začíná. Zařičela polnice... Alarm!!! Házíme na sebe výzbroj. Čekáme. Bude se snídati? Topí kuchyně?... To jsou otázky, které nejvíce zaměstnávají vojáka v poli i když stojí v bezprostředním nebezpečí.

Skutečně kuchyně začíná kouřiti.

Asi 4 – 5 km od nás zuří bitva. Je asi hrozná, soudě dle řevu množství děl. Ojedinelé, zbloudilé střely zalétají a praskají trhající se ve vzduchu před našimi zraky.

Ve vzduchu slyšíme hrčení několika aeroplanů, ale jen některé, jako čárky na obloze můžeme uzříti.

Vojáci baví se klidně, většinou o příštím „mazci“. Pouze včera příští nováčci jeví neklid, který marně snaží se zakrýtí nuceneou nenceností od nás starých odkoukanou.

Je po „kafi“... Kolik jich ten den snídalo naposledy... Břítké povely... formování a ... „Batalióóón! Marš!“... Duní zem... Massa... Znáte duši massy?... Nekompromisní, necouvající, strašlivou, panovačnou a zase ukolébávající a těšící. Tvůj vlastní mozek chvílemi snad revoltuje svým věčným: „Proč, proč?“ Revoltuje duše, mozek, srdce proti všemu... oči hledí urputně k zemi, díváš se po nohách před tebou a náhle zalomcuje tebou vztek jiný, nové ráže: „Ten chlap pitomá

tady přede mnou jde zase špatně, má zas chybný krok!“ Zařveš naň a snad bys byl ochoten jej v tom okamžiku praštit kolkou... proto... že drží špatně krok. Již je to zase dobré... ráz, dva – ráz, dva... a spokojenost rozlévá se ti zase nitrem... jsi zase atomem duše masy, spokojené tím, že se pěkně jde. Vidíš hlavy kamarádů a je ti dobře.

Děláš rozpočty. Kolik procent jich zůstane na bojišti. Jak velikým procentem budeš dnes participovati ty na možnosti zabití, zmrzačení. Dnes bude horký den dle mohutnosti kanonády. Snad 60 % snad 70. Budeš mezi 70 nebo zbývajícími 30... Na chvilku je ti zase veselo. Vskočila do rozpočtů myšlenka, že jsi slíbil, že přijdeš domů zdrav.

Přijdeš? Jistě, jistě přijdeš!!!!

A zase počítáš... a díváš se kolem. Snad tamhle Tonda? Ten ne, tomu bych to nepřál, je to dobrosrdečný hoch a má fotografii své dívenky na srdci. Ta by moc plakala, kdyby padl. A je taková hezounká a píše mu do pole krásné dopisy plné něhy, lásky a strachu o něj. Ne, Tonda nepadne! Ale tam ten, s tou malou čepicí v týle, to je takový nesympatický obličej. A je neznámý. Ano, ten jo, ten by mohl, ten... ten... ten!!!

Rozběhl jsem se za hochy Vénou a Lojzíkem. Šli tiše, nemluvili. Chvíli jsme povídali a pak jsme se rozloučili s přáním, abychom se večer shledali.

A zase... ráz, dva – ráz dva!

Jsme již v dosahu ruských děl. Dosud nás však nespatriili a tudíž ušetřili. Před námi je vesnice. Bataliony a kumpanie se rozdělují a stavějí se v 100 metrových vzdálenostech od sebe.

Povel: „Švarmlinie, erster Zug, nach rechts!“ a již tvoří se nekonečné řetězy z lidských těl. „Švarmlinie, marš!“



Ještě přejdeme 50 m šířku vesnice... a pak... a pak... to začne!! Tyto okamžiky jsou nejhorší. V mozku cítíš kus ledu, hlava je natlučena bezejmennou explozivní látkou, rozmazaně těžkou...

Již jsme na silnici... teď přijde příkop, pak tamhle ten kámen, o metr dál je keř, pak plot, pak ta kláda, pak podél zdi 10 metrů. K příkopu je 1 vteřina, skok přes něj ½ vteř., pak zase 2 vteřiny chůze ke kameni, vteřina ke keři, vyvrácení plotu 3 vteřiny... a pak... snad hned již po těch 17 vteřinách budeš mrtev.

Vyšli jsme!... Nic! Před námi lány zdupaného obilí, rovina. Jdeš 10 – 20 – 30 kroků a nic. Několik set kroků před námi zuří bitva. Vidíš celé desítky účinků ruských granátů dopadlých. Do výše mnoho metrů vyhazována hlína a kamení v podobě ohromných kuželů na špici postavených.

A náhle... tak, teď nás našli... Nabýváš klidu a cítíš, jak mozek je zahalován a utahován závojem Bezmyšlení.

Vzduchem prořezává se první salva šrapnelů tím strašlivým houkavým až konečně řvavým

tónem rozráženého vzduchu, který se stupňuje v řev nekonečné síly, cítíš hýbající se vzduch, zdá se dle zvuku, že letí přímo na tebe a náhle... prásk!!! Jak když hrom zahřmí!

„Máminko!!!... Jéžíšmarjá!!!... Kriste Jéžíši, hoši s bohem!!!... Pomooc, sanita!!!... Úpění, vytí, nářek, strašlivé výkřiky bolesti... děsná hudba pro ucho a pro oko pastva neméně strašlivá. Vidíš, jak sice dosud ne mnoho, ale přec jedno tělo za druhým jako podřáté klesá a hrouť se na zemi buď bezvládně neb v křečovitém svjení, jak obleky barví se do hněda od řinoucí se krve.

Jsi však lhostejný k tomu všemu. Jsi nyní chladným, bez bázně. Nejvýše budeš zabít. A viděli jsme smrt již ve všech fásích a modifikacích. Ať krásná rána do čela neb srdce, ať roztříštěná lebka s rozplesknutým mozkiem, ať rány do břicha, i roztahaná střeva v okruhu ½ m od mrtvol. Láďa Rada (Třebechovice) z mého švarmu uražena hlava s kusem ramen patronou ze šrapnelu na 3 metry ode mne – vždy viděl jsi konečně jen krásný klid smrti, který jsme mnohdy až záviděli.

„Jen ať mne to aspoň pěkně trefí ať to je hned odbyto“, přál si každý. Mnozí z nás měli na kohoutcích pušek stále připevněné provázky, aby v případě těžkého zranění mohli sami se zastřeliti a učinili konec útrapám.

Logika vojáka, delší dobu ve frontě se nalézajícího je jednoduchá: Chce žít, smrti se však nebojí, než však zranění zmrzačující, tož smrt raději.



Povely zní úsečně... Vykonávají se úplně mechanicky. „Erster Zug, auf, vorwärts!... Nieder!... Auf!“ Zakopat se! A zase, sotva jsi lopatkou hrábl: „Vorwärts“.

Dělo je mediem velícího. Zmatek je však čím dál tím větší. Narážíš na raněné a mrtvolu těch, co šli před tebou. Řady naše řídnu. Kanonáda je strašlivá. Nad tebou během 1 vteřiny praská 10 a více šrapnelů a granáty kolem tebe řádí strašlivě.

Zvláště jedna ruská baterie je dobře zastřelená na naši kumpanii. Každá salva vyžádá si nové oběti. Nářek a sténání pokud v klidu několika vteřin můžeš uchem zachytiti je příšerný.



Nevidíš! Tvůj spocený obličej při stálém padání na zem je pokryt hlínou a prachem, nozdry naplněny jsou úplně prachem a zemí. Oči jen stěží prohlédají a brvy spojeny jsou úplně spleným prachem. Jazyk v ústech leží bezvládně, tvrdý, suchý jak troudu.

A žízeň je strašná.

V tom před tebou zapraská „mašinkver“ (kulomet). Nedaleko před námi zaprášilo se tak, jak když šest kamenů hochy hozených zaryje se do země. Ta-ta-ta-ta-ta-ta!! Znáš ty krvelačné bestie. Jsou strašlivější svým účinkem, než děla. Jeden kulomet smete třeba celou kompanii za 1 minutu. A zase: Ta-ta, ta-ta-ta. Kulky hvízdají nad našimi hlavami. Již se správně zastřelili. Bůh buď s námi. Míti naproti sobě mašinkver je hrozné vědomí pro vojáka.

Ta-ta-ta-ta-ta-ta...

Kulomet mluví v dlouhých periodách. „Mužstvo jednotlivě ku předu.“ A hned tam, hned onde vstává muž a řítí se ku předu, aby zase padl „Nieder“. Na kanonádu se nedbá, zde je hroznější nepřítel, kulomet.

V tom začne mluvit kulomet druhý a třetí... Loučíte se předem s tím, co vám bylo drahé. Tři kulometry naproti našemu úseku... ani jeden nedojde.

Teď ty!!!! Vstáváš, letíš!! Kolem fičí kulky ruských pušek, majících tě skoliti... Již zase ležíš. Šťastně jsi doběhl!

Jsme již blízko ruských zákopů. Na nás již nemohou střílet z děl. Nyní pušky a kulometry mluví.

Za námi teče krev ze set a set mladých těl, kolik jí poteče na těchto 200 metrech.

V tom začíná také mocněji mluvit rakouská artilerie, která až do této chvíle chovala se velmi zdrženlivě. Pravděpodobně došly jí posily. Oddechli jsme si. Velice přesně zastřeluje se na ruské zákopy, kde před námi vrčely strojní pušky. Dým a kouř z explodujících našich granátů zahaluje krajinu před námi neproniknutelným závojem. V ruských zákopech zdá se býti peklo. Sta a sta střel dělových dopadá, řve, zabíjí, rve půdu, vyhazuje zákopy.

„Zum Sturm!!!“ Nasazujeme bajonety. Znáte pocity, které vámi prochvívají při myšlence, že za chvíli zapíchnete tuto chladnou ocel do lidských břich a že je vytáhnete za chvíli zbrcenou krví, kouřící se jejími 37° tepla?

Činíte vše mechanicky, zkoušíte, zda bodlo dobře drží. Pud sebezáchrany diktuje, aby všechno bylo v pořádku.

Strach nemáte. Jen znovu cítíte kus ledu místo mozku. Víc nic. Jen málo myšlenek projde mozkiem. A to jen bláhové: Proč má rakouská armáda tak krátké bajonety. Oč na tom jsou lépe Rusové se svými trojhrannými, dlouhými. Narazíme-li na sebe, budeš míti ruský bajonet dávno ve střevech a tvůj nedotkne se ještě ani kůže Rusa!

„Vorwärts!!!!“, „Hurá!!!“ Jen tu a tam zazní výkřik „Hurá“. Jsme český pluk.

A letíme! Dělostřelba naše přestala několik minut před útokem.

Dopadl první ruský granát. Co to? Jak mohou střílet! Nepřemýšlíme však dále. Letíme, klopýtáme, padáme přes hroudy, vstáváme a – letíme. Důstojníci jsou nepřítomní, jen poddůstojníci řvou „Hurá“.

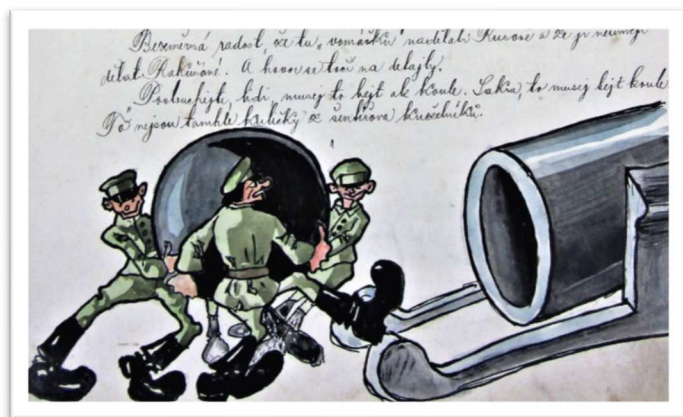
Ted'!!!....Prázdné zákopy!

Prásk! Prásk! Prásk! Ruská děla opět přicházení ke slovu. Rusové ze zákopů i s kulometry včas prchli a ruské baterie, znajíce přesnou vzdálenost, kosili nás jako obilí.

„Vorwärts! Vorwärts!“ Ženeme se dále. Za námi krev, krev a zase krev – lidská, teplá, kouřící.

Letíme! Nad námi se otevřelo nebe ohněm ruských šrapnelů, před, mezi i za námi řadí granáty, zahalující vše neproniknutelným temnem.

Na 5 kroků přede mnou explodoval granát. V běhu klopýtnu, v očích se zablesklo, svalstvo ztuhlo, ležiš! Mozek se ti v hlavě kolíbe. Přemýšlíš, zda cítíš bolest. Ne!! A jsi přece v černé tmě, jen trochu světla prokukuje odkudsi, směr nemůžeš konstatovat. Jsi raněn? Či jsi mrtev? Mrtev??? Tož přece je posmrtný život. A tak rychle jsi přišel tam, odkud není návratu! Ale což to světlo tam, do pravého oka ti bijící. Jsi – nejsi? Pohnul jsem sebou. Do levého oka mi spadla hlína, světlo se zvětšilo! Pohnul jsme se znovu. „Pohni pravou rukou, snad nejsi přece mrtev!“ A byl jsem opařen denním světlem. Zvedl jsem hlavu. Oh, kdež mrtev! Jsi asi raněn! Ale kde! Ruce jsou zdravé. Snad nohy! Pokouším se vstávat. Ono to jde... Jsi živ, jsi úplně zdrav, byl jsi pouze zasypan hlínou vymrštěnou granátem a ležel jsi v jámě, kterou asi vyryl sám.



Radost pojme tě ve svou náruč. Živ, živ, živ!!!

Mnohému čtenáři nepůjde leccos do hlavy. Chci jen zdůraznit, že byli těžce ranění, kteří ač nemohli se pohnouti, leželi na zemi a teprve po dlouhých čtvrthodinách začali nařkati. Vysvětlí se to tím, že rozčilený mozek a nervstvo je tak otupělé, lépe ochrnuté, že nevnímá bolesti.

Nevšímám si více ničeho. Mám jen radost, že nejsem mrtev. Běžím znovu ku

předu. Kolem mne fičí kulky pušek, nade mnou řvou šrapnely. Jediná myšlenka letí hlavou. Ku předu až k ruským zákopům novým, pak nastane aspoň klid. Přeskakuji lidská těla na zemi ležící, přede mnou slyším „Hurá“ od těch, kteří mne dávno předběhli.

V několika vteřinách doběhnu k ruským zákopům a vidím, jak kamarádi „pakuji“ poměrně malý houfec Rusů a asi 2 kulometry. Ti se zdrželi do posledního okamžiku, zatím co hlavní voje ustoupily. Za námi sice praskají dosud ruské dělové střely, je však po bitvě, do které jsme zasáhli asi v 6 hod. ráno. Nyní je již večer.

Umlká pomalu vřava bitevní. Shromažďujeme se. Bylo nás 62 v „Zuku“. Nyní 12... 15... 22... 27... a kde jsou ti ostatní.

Leží daleko za námi buď mrtví, neb čekající, až sanitní sbor vysvobodí jej a obváží rány jeho obvazy Ulehčení a Soucitu.

A naše zbytky jdou dále do kteréśi vesnice as ½ 2 hodiny vzdálené, aby si odpočinuly.

Nohy klesají, ruksak a puška jsou jak olovo těžké. Teprve nyní dostavuje se smrtelná únava.

Podrážděná fantasmie vidí však v temnu noci dále příšery detailů bitvy. Přejedu-li palcem náhodou řemen pušky a ozve s šelest vráskovitě kůže jeho, mám dojem, že sviští granáty.

Klid! Klid! Klid!

A padli jste pak jak mrtvoly na slámu a žádná hlaveň pušky by nás nedonutila, abychom procitli z hlubokého spánku k životu.

Nerado se o těchto věcech vypravuje. Myslím, že dosud nikdo neslyšel ode mne vypravovati válečné zážitky, až na některé úryvky. Ani doma. A myslím, že takových je více. Nerad se člověk vrací do těchto dob plných strastí, utrpení, hladu a bídy. Je si vědom toho, že nepochopí ten, kdo tam nebyl. A ti, co byli, ti to znají.

Snad, až jednou, až šediny ostříbří naše skráně a vnuče zavěsí se nám na kolena se žádostí v očích: „Dědečku, prosím, prosím...!“ snad potom zalétneme zpět v myšlenkách do těžkých dob našich mladých jar a spustíme tak, jak Svatopluk Čech líčí ve své básni „Ve stínu lípy... I tam vojínova berla dopadla na stůl...“

Válka zdála se býti bez konce. Všechno hnáno do fronty. Mrzáci i nemocní. Někteří, již až 5 – 6x ranění znovu museli doplňovati decimované vojsko v ohni.

Naši nejpřednější lidi – politikové – žalářováni. Připravovaly se válečné oktrojírky, jež měly zasaditi poslední ránu našemu národu.

Nyní i širší veřejnost dozvěděla se, že za hranicemi pracují naši lidé, že zajatci vstupují do legií a jméno Masaryka stalo se běžným v ústech lidu a předmětem denního rozhovoru.

Ve všech novinách objevily se dlouhé úvodníky doslova stejné, kde prohlášen Masaryk a ostatní za velezrádce, ničemná individua zradivší vlast a národ... a národ se usmíval. Poznal diktát vlády.

Z fronty prchali do zajetí čeští vojáci houfně, aby vstupovali do legií, ač věděli, že nebude kompromisu v bitvách. Buď zvítězit neb padnout. Do rukou Rakušanů nesměli přijíti. Tam čekala potupná oprátka. Jsou nesčetné případy, kdy si legionáři nechali raději vlastními ručními granáty roztrhnouti, než by padli do zajetí.

Také z naší vísky máme několik legionářů, kteří byli ochotni vylíti svoji krev za svobodu vlasti.

Jsou to:

Ruští legionáři: Hloušek František z M. Petrovic č. 5, Zilvar Jan z M. Petrovic

Francouzští: Sluka Frant. z V. Petrovic, Hloušek Alois z V. Petrovic, Valášek Josef z V. Petrovic

Hrdinům těmto budiž věnována pietní vzpomínka. Oni položili jménem naší vísky také kámen na stavbu našeho osvobození národního a jim patří dík její.

Jeden z nich zůstal na sibiřských pláních – Jenda Zilvar. Byl raněn v bojích za „svoji širší vlast“ (Rakousko) do palce u nohy. Byli jsme spolu v lazaretě v Týništi. Tenkrát jsme se „léčili“ z našich ran, vid' Jeníčku. Z jednoho pytlíčku sypali jsme si prášek do našich zraněných „úďů“. Ty na nohu a já na ruku. A pak jsme bolestí sykali a na kavalci v bolestech prožili bezesné noci... jen aby rány byly při prohlídce zase „krásné“, rozjizvené.

A ráno přišel Dr. Pumr, mrkl na ránu, mrkl do očí, a: „...nečitelné..., hochu, to to máš nějak horší!“ I smál se, dobrák! Viděl nám až do žaludku.

Vidíš, Jendo, tenkrát jsi šetřil dny, abys nemusel do fronty a pak jsi šel dobrovolně – abys umřel.

Buď i tobě cizí hrouda lehká. Konal a vykonal jsi svoji povinnost, vycedil's svoji krev za svobodu vlasti.

Budeme tebe vřele vzpomínat! Tvoje památka nezemře!

\* \* \*